

Zmiany w ustawie o rachunkowości - wybrane zagadnienia dotyczące sprawozdawczości finansowej oraz próba oceny wywiązywania się podmiotów z nowego obowiązku sprawozdawczego.

1. Wstęp

Rachunkowość w Polsce przeszła długą drogę rozwoju. Wciąż jednak ewoluuje by móc odpowiadać na nowe potrzeby użytkowników, które powstają wraz ze zmianami w życiu gospodarczym. Transformacja gospodarcza z gospodarki centralnie planowanej do gospodarki wolnorynkowej wywołała konieczność ogromu zmian w polskich przepisach związanych z rachunkowością. Nowe regulacje wprowadziły jednolite dla wszystkich podmiotów zasady rachunkowości, wyceny czy sporządzania sprawozdań finansowych. Wprowadzono także szczegółowy wzór bilansu i rachunku zysków i strat, oraz pojawiły się zapisy związane z prowadzeniem księgowości przy użyciu komputera [Grzybek 2014, s. 57-59]. Warto zwrócić uwagę na fakt, że wprowadzone w tamtym okresie regulacje honorowało część wymogów czwartej dyrektywy Rady 78/660/EWG, mimo że Polska nie była wtedy członkiem Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej¹. W roku 1994 w Polsce powstała Ustawa o Rachunkowości, której treść również opierała się o dyrektywy UE oraz Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Decyzja o stosowaniu międzynarodowych rozwiązań przy tworzeniu ustawy o rachunkowości wynikała ze świadomości konieczności korzystania z doświadczenia innych krajów [Fałowski 2016, s. 13]. W roku 2015 zakończyło się dwu etapowe wdrażanie dyrektywy 2013/64/UE, a jej zakres dotyczący ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże jednostki i grupy już w grudniu 2016 roku został zastąpiony implementacją dyrektywy 2014/95/UE.

¹ 7.02.1992r.- podpisanie traktatu z Maastricht o utworzeniu Unii Europejskiej (wszedł w życie 1.11.1993). Unia Europejska zastąpiła Europejską Wspólnotę Gospodarczą.

Przedmiotem niniejszego opracowania będą zmiany w ustawie o rachunkowości wprowadzone w drugim etapie implementacji dyrektywy 2013/64/UE, czyli Ustawą z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz niektórych innych ustaw. Przedstawione i omówione zostaną nowe wymogi w zakresie sprawozdawczości finansowej a także pojęcia związane z powiązaniami pomiędzy jednostkami gospodarczymi. Następnie ocenie zostaną poddane podmioty pod kątem wywiązywania się z nowego obowiązku sprawozdawczego.

2. Implementacja dyrektyw UE do ustawy o rachunkowości

Implementacja dyrektyw Unii Europejskiej do systemu prawnego państwa członkowskiego jest wyrazem integracji przepisów prawnych wewnątrz wspólnoty. Co ciekawe, harmonizacja rachunkowości wśród państw członkowskich nie wynika wprost z treści Traktatu Rzymskiego, lecz stanowi część programu harmonizacji prawa spółek [Helin 2006, s. 7]. Dyrektywy związane z rachunkowością mają na celu wyeliminowanie najostrzejszych różnic w zasadach rachunkowości krajów członkowskich na mocy ogólnych wzorców, których zadaniem jest zmniejszenie liczby możliwych rozwiązań przy jednoczesnym pozostawieniu miejsca dla krajowych procesów dostosowawczych [Kędzior i Krasodomska 2013, s. 167]. Dąży się do zredukowania różnorodności rozwiązań rachunkowych do takiego stopnia by pozostałe różnice nie zakłócały efektywnego działania rynku, bezpieczeństwa interesariuszy oraz funkcjonowania uczciwej konkurencji [Jaruga 2002, s. 28].

W Polsce w roku 2015 została zaimplementowana dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 roku w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/We oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG. Główna treść samej dyrektywy 2013/34/UE poprzedzona jest aż 58 podpunktami, które mają służyć objaśnieniu kwestii związanych z wprowadzeniem dyrektywy, jej celami, ogólnymi zasadami itd. Warto zwrócić uwagę na treść następujących podpunktów:

- pkt. 3: koordynacja przepisów krajowych dotyczących prezentacji i treści rocznych sprawozdań finansowych i sprawozdań z działalności, zasady wyceny

przy ich sporządzaniu w odniesieniu do niektórych jednostek o ograniczonej odpowiedzialności majątkowej ma szczególne znaczenie dla ochrony akcjonariuszy, wspólników i osób trzecich.

- Pkt. 4: roczne sprawozdania finansowe mają różnorodne cele, oprócz dostarczania informacji dla inwestorów na rynkach kapitałowych, umożliwiają także wgląd w dokonane transakcje i zwiększają ład korporacyjny. Należy osiągnąć równowagę pomiędzy interesami adresatów sprawozdań finansowych a interesami jednostki, tak by jednostki nie były nadmiernie obciążone wymogami sprawozdawczymi [Fałowski 2016, s. 17]
- Pkt. 18: Wycena pozycji ujętych w rocznym sprawozdaniu finansowym powinna być dokonywana zgodnie z zasadą ceny zakupu lub kosztu wytworzenia, celem zapewnienia wiarygodności informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. Państwa członkowie powinny mieć jednak możliwość zezwolenia jednostkom aktualizowania wyceny aktywów trwałych.
- Pkt. 19: Należy zezwolić na ujmowanie określonych instrumentów finansowych według wartości godziwej. Ponadto państwa członkowskie powinny mieć możliwość zezwolenia lub nakazania, aby aktywa inne niż tylko instrumenty finansowe, były ujmowane w wartości godziwej. Systemy księgowania według wartości godziwej dostarczają informacji, które mogą być bardziej przydatne dla użytkowników sprawozdań finansowych niż informacje oparte na cenie zakupu lub koszcie wytworzenia.

Postanowienia dyrektywy zostały wdrożone do polskiego prawodawstwa w dwóch etapach każdorazowo jako nowelizacja ustawy o rachunkowości. Pierwsza z nich to ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, a druga to ustawa z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz innych ustaw. Konstrukcja dyrektywy jest elastyczna i pozwala na zachowanie pewnej swobody w zakresie wprowadzanych rozwiązań [Helin 2006, s. 7]. Dyrektywę można więc określić mianem „instrukcji wskazującej docelowe rozwiązania i kierunki zmian w systemach prawnych państw członkowskich” [Kędzior, i Krasodomska 2013, s. 168]. Dyrektywa nie musi być implementowana wprost i w związku z tym nie wszystkie jej postanowienia zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego. W ustawie o rachunkowości nie zezwolono np. na definiowanie aktywów trwałych bez stosowania

kryterium czasu², nie wprowadzono definicji jednostki średniej i dużej oraz nie zezwolono na możliwość stopniowego rozliczania kapitału z aktualizacji wyceny [Fałowski 2016, s. 20].

Dotychczasowa implementacja dyrektyw związanych z rachunkowością miała znaczący wpływ na polskie prawodawstwo, a jej ostatnia nowelizacja dotyczyła m.in. jednostkowego sprawozdania finansowego, konsolidacji sprawozdań finansowych, badania i ogłaszania sprawozdań finansowych, terminologii stosowanej przy powiązaniach pomiędzy jednostkami oraz wprowadzenia nowej kategorii jednostek - jednostek małych, [Fałowski 2016, s. 37]. Przedmiotem niniejszego opracowania będą wprowadzone nią zmiany do załącznika nr 1 ustawy o rachunkowości (dalej „ustawa”) dotyczącego zakresu informacji wykazywanych w sprawozdaniu finansowym, o którym mowa w art. 45 ustawy, dla jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji. Uwaga zostanie skupiona na modyfikacjach dwóch elementów sprawozdania finansowego tj. bilansu i rachunku zysków i strat.

3. Bilans i rachunek zysków i strat – zmiany. Wybrane pozycje.

Bilans zawarty w załączniku nr 1 do ustawy wzbogacił się o nowy rodzaj powiązań pomiędzy jednostkami. Obok dotychczasowych jednostek powiązanych i pozostałych pojawił się nowy rodzaj jednostek tj. pozostałe jednostki w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale. Taki podział w bilansie jest stosowany dla należności długoterminowych, długoterminowych aktywów finansowych, należności krótkoterminowych oraz zobowiązań długoterminowych. Nowa prezentacja powiązań kapitałowych w sprawozdaniu finansowym wynika ze zmiany sposobu określania rodzaju powiązań pomiędzy podmiotami [Fałowski 2016, s.38]. W ustawie zmieniono dotychczasowe definicje oraz dodano nowy termin „zaangażowanie w kapitale”³. Sama konieczność wytłumaczenia w ustawie terminu „zaangażowanie w kapitale” wyniknęła ze zmiany definicji znaczącego inwestora oraz jednostki stowarzyszone do których to definicji dodano właśnie zapis o zaangażowaniu kapitałowym [Zmiany... 2015, s. 43]. Zaangażowanie w kapitale to „jakikolwiek udział

² Aktywa są uznawane za trwałe jeżeli jednostka będzie czerpać korzyści z tych aktywów w okresie dłuższym niż rok lub dłuższym niż cykl produkcyjny jeżeli trawa on więcej niż 12 miesięcy.

³ definicja dodana jako podpunkt 37d artykułu 3 ust. 1.

w kapitale innej jednostki, mający charakter trwałego powiązania; trwałe powiązanie występuje zawsze w przypadku nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie udziału w kapitale jednostki stowarzyszonej, chyba że zbycie udziału w krótkim okresie od dnia jego nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie jest wysoce prawdopodobne, poprzez zawarcie umowy lub podjęcie innych aktywnych działań dotyczących zbycia” (ustawa o rachunkowości, art. 3 ust. 1 pkt. 37d). Warto w tym miejscu podkreślić, że treść dyrektywy nie posługuje się terminem „zaangażowanie w kapitale”, tylko terminem „udział kapitałowy”. Jego definicja jest trochę inna niż w naszej ustawie i brzmi następująco: „udział kapitałowy oznacza prawa do kapitału innych jednostek – niezależnie od tego, czy jest udokumentowane w formie świadectw – które tworząc trwałe powiązanie z tymi jednostkami, ma przyczyniać się do działalności jednostki posiadającej takie prawa. Uznaje się, że posiadanie części kapitału innej jednostki stanowi udział kapitałowy, jeżeli przekracza wyrażony procentowo próg ustalony przez państwa członkowskie, który nie może być wyższy niż 20%” (dyrektywa 2013/34/UE, art. 2 pkt 2). Przepis ustawy już stał się tematem debaty u przedstawicieli literatury, gdzie zwracana jest uwaga na jego niezbyt precyzyjne sformułowanie. M. Soprych [2015] uważa, że „udział w krótkim okresie” należy traktować jako okres nie dłuższy niż 12 miesięcy. W. Fałowski [2016] przyjmuje, że udział w kapitale innej jednostki jest udziałem dowolnej jednostki w innej dowolnej jednostce, bez określenia (jak ma to miejsce w innych przypadkach) czy dotyczy to np. tylko spółek handlowych. Rodzi się więc pytanie czy przepisem zostanie też objęta np. osoba fizyczna, która sporządza sprawozdanie finansowe zgodnie z ustawą o rachunkowości. Inną kwestią jest też zapis dotyczący trwałości powiązania wymieniający przykłady związane z jednostką stowarzyszoną. Czy trwałe powiązanie występuje zawsze przy dokonaniu czynności wymienionych w przepisie z dowolną jednostką czy tylko z jednostką stowarzyszoną. Należy więc wiedzieć jak jest definiowana jednostka stowarzyszona. Jest to „jednostka będąca spółką handlową lub podmiotem utworzonym i działającym zgodnie z przepisami obcego prawa handlowego, w której znaczący inwestor posiada zaangażowanie w kapitale, oraz na którą wywiera znaczący wpływ” (ustawa o rachunkowości, art. 3 ust. 1 pkt. 41). „Znaczący inwestor posiada zaangażowanie w kapitale” oznacza, że trwale posiada jakiekolwiek udziały w kapitale innej jednostki

oraz wywiera na nią znaczący wpływ⁴ tj. nie sprawując kontroli lub współkontroli nad jednostką, ma zdolność wpływania na jej politykę finansową i operacyjną [Zmiany... 2015, s. 45]. „Znaczący inwestor” jest to natomiast „jednostka będąca spółką handlową lub przedsiębiorstwem państwowym, która posiada zaangażowanie w kapitale innej jednostki i wywiera znaczący wpływ na tę jednostkę” (ustawa o rachunkowości, art. 3 ust. 1 pkt. 38). W definicji jednostki stowarzyszonej ustawodawca usunął zapis dotyczący posiadania minimum 20% głosów w organie stanowiącym jednostki, a w jego miejsce pojawił się zapis o zaangażowaniu w kapitale innej jednostki bez wartościowego określania wielkości tego zaangażowania. Co ciekawe w dyrektywie w definicji jednostki stowarzyszonej nadal występuje wartościowe określenie udziału: „jednostka stowarzyszona oznacza jednostkę, w której inna jednostka ma udział kapitałowy i na której politykę operacyjną i finansową ta druga jednostka wywiera znaczący wpływ. Uznaje się, że jednostka wywiera znaczący wpływ na inną jednostkę, jeżeli posiada co najmniej 20% praw głosu akcjonariuszy lub wspólników w tej innej jednostce” (dyrektywa 2013/34/UE, art. 2 pkt 13)

Kolejną pozycją w bilansie, która uległa modyfikacji jest „kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”. Został on uszczegółowiony o udział wynikający z aktualizacji wartości godziwej. Następnie pozycja tj. „pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe” zostały rozszerzone o te tworzone zgodnie z umową (statutem) spółki oraz te zawiązywane na udziały (akcje) własne. Zmiany te mają w pewien sposób informować o polityce spółki. Pozycje bilansowe: „należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy” oraz „udziały (akcje) własne”, które dotychczas wykazywane były ze znakiem ujemnym po stronie pasywów, są teraz ujmowane jako część aktywów.

W rachunku zysków i strat pojawiła się nowa pozycja w pozostałych przychodach i kosztach operacyjnych i jest nią „aktualizacja wartości aktywów

⁴ Art. 3 ust. 1 pkt. 36: znaczący wpływ na inną jednostkę – rozumie się przez to niemającą znamion sprawowania kontroli lub współkontroli zdolność jednostki do wpływania na politykę finansową i operacyjną innej jednostki, w szczególności przez:

- a) udział w podejmowaniu decyzji w sprawie podziału zysku lub pokrycia straty lub
- b) zasiadanie w organie zarządzającym, nadzorującym lub administrującym, lub
- c) przeprowadzanie istotnych transakcji z tą jednostką, lub
- d) udostępnianie tej jednostce informacji technicznych o zasadniczym znaczeniu dla jej działalności, lub
- e) możliwość powoływania i odwoływania członków organów zarządzających, nadzorujących lub administrujących, lub
- f) posiadanie nie mniej niż 20% ogólnej liczby głosów w organie stanowiącym tej jednostki;

niefinansowych”. Pozycja ta służy do ujmowania zmiany wartości bilansowej aktywów niefinansowych zarówno o charakterze operacyjnym jak i inwestycyjnym. Wzrost może być następstwem odwrócenia uprzednio dokonanych odpisów z tytułu trwałej utraty wartości, albo ich wyceny w wartościach godziwych (dotyczy inwestycji). Spadek wartości odpowiednio, jako konsekwencja utworzenia odpisu oraz wyceny. Dodanie tej pozycji do RZiS należy ocenić pozytywnie, ponieważ dzięki temu możliwe jest oddzielenie korzyści ekonomicznych wypracowywanych przez jednostkę i pośrednio związanych z jej działalnością operacyjną od tych uzyskanych niezależnie od niej [Ustawa...2016, s. 836-839].

Przychody i koszty finansowe zyskały pozycję aktualizacji wartości aktywów finansowych, którą w prostym rozumieniu można potraktować jako efekt wyceny aktywów finansowych na dzień bilansowy. Ponadto do dywidend i udziałów w zyskach, które są częścią przychodów finansowych, został dodany podział na te otrzymane od jednostek powiązanych i pozostałych, w tym należy też wykazać ile otrzymano od jednostek, w których nasza jednostka posiada zaangażowanie w kapitale. Dywidendy i udziały w zyskach należy wykazywać w kwocie brutto łącznie z przypadającym od nich podatkiem dochodowym [Ustawa...2016, s. 841].

Została usunięta pozycja zysków i strat nadzwyczajnych, a tym samym uległa zmianie prezentacja zdarzeń losowych, których efekty są teraz wykazywane w pozostałych przychodach lub kosztach operacyjnych. Niemniej jednak w dodatkowych informacjach i objaśnieniach wymaga się podania kwoty i charakteru pozycji przychodów lub kosztów o nadzwyczajnej wartości lub które wystąpiły incydentalnie (ustawa o rachunkowości, załącznik nr 1, dodatkowe informacje i objaśnienia, pkt 2.10).

Treść bilansu oraz rachunku zysków i strat prezentowana w ustawie cechuje się dużo większym stopniem szczegółowości niżeli treść prezentowana w dyrektywie. Szersza prezentacja jest właściwą drogą, poprawia jakość informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym i bezpośrednio przyczynia się do zwiększenia użyteczności informacji dla użytkowników sprawozdań finansowych.

4. Ocena stosowania się jednostek do nowego obowiązku sprawozdawczego.

Wprowadzone nowelizacją zmiany wpływają na sprawozdania finansowe, które są sporządzane zgodnie z ustawą o rachunkowości. Tym samym nie dotyczą większości spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (dalej GPW), ponieważ spółki te sporządzają swoje sprawozdania zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości (dalej MSR). Grupa, która została objęta regulacjami dodatkowo jest zawężona do jednostek większych niż mikro i małe jednostki. Nowym obowiązkiem sprawozdawczym są objęte więc jednostki, które w roku obrotowym, za który sporządzają sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy przekroczyły minimum dwie z trzech następujących wielkości:

- 17 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 34 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty.

Do stworzenia próby badawczej wykorzystano bazę danych Orbis. Ustalono następujące kryteria wyszukiwania: Kraj – Polska; stosowane regulacje w zakresie rachunkowości – lokalne (tj. ustawa o rachunkowości); dostępne dane finansowe za lata 2014, 2015 i 2016. Jako rezultat otrzymano listę 250 jednostek spełniających powyższe kryteria. Do próby badawczej zostało przyjętych pierwsze 35 podmiotów o najwyższych przychodach ze sprzedaży. W otrzymanych wynikach pojawiło się 5 spółek raportujących zgodnie z MSR oraz spółek będących spółkami córkami podmiotów już ujętych w wykazie i sporządzających skonsolidowane sprawozdanie finansowe, w związku z czym zostały one odrzucone, zmniejszając tym samym próbę badawczą do 30 podmiotów. Informacje o spółkach pozyskano z bazy danych Notoria, a sprawozdania finansowe zostały pobrane za pośrednictwem serwisu New Connect na którym spółki mają obowiązek raportować oraz ze stron internetowych badanych podmiotów. W tabeli nr 1 zostały zaprezentowane badane podmioty, z krótką charakterystyką ich działalności, a w tabeli nr 2 zostały zawarte ich dane finansowe za rok 2016. w tys. zł.

Tabela 1. Lista badanych podmiotów wraz z charakterystyką ich działalności.

lp	Nazwa Firmy	Działalność	lp	Nazwa Firmy	Działalność
1	Onico SA	Sprzedaż hurtowa paliw i produktów pochodnych	16	Balticon SA	Obsługa ruchu kontenerowego
2	Fiten SA	Handel energią elektryczną	17	Internity SA	Wyposażenie wnętrz
3	A.P.N. Promise S.A.	Działalność związana z oprogramowaniem	18	Centuria Group S.A.	Sprzedaż hurtowa i detaliczna samochodów osobowych i furgonetek
4	Altus Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A.	Działalność związana z zarządzaniem funduszami	19	Ekopol Górnośląski Holding SA	Sprzedaż hurtowa paliw stałych, ciekłych, gazowych oraz produktów pochodnych
5	Modecom SA	Sprzedaż hurtowa niewyspecjalizowana	20	Aforti Holding S.A.	Działalność holdingów finansowych
6	Intersport Polska S.A.	Sprzedaż detaliczna sprzętu sportowego prowadzona w wyspecjalizowanych sklepach	21	Sco-Pak SA	Produkcja masy włóknistej, papieru i tektury
7	AC S.A.	Produkcja wyposażenia elektrycznego i elektronicznego do pojazdów silnikowych	22	Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet - Białe Błota SA	Produkcja wyrobów budowlanych z betonu
8	Mennica Skarbowa S.A.	Obrót towarami inwestycyjnymi	23	Prymus SA	Sprzedaż hurtowa wyrobów chemicznych
9	Seko SA	Przetwarzanie i konserwowanie ryb i produktów rybołówstwa	24	Black Point SA	Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych
10	Przedsiębiorstwo Modernizacji Urządzeń Energetycznych 'Remak' S.A.	Modernizacja urządzeń energetycznych	25	Hydrapres SA	Kucie, prasowanie, wytłaczanie i walcowanie metali; metalurgia proszków
11	SFD S.A.	Handel odżywkami i suplementami diety	26	Eskimo SA	Pozostałe przetwarzanie i konserwowanie owoców i warzyw
12	Talex S.A.	Działalność związana z oprogramowaniem	27	HM Inwest S.A.	Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków
13	BIO Planet SA	Produkcja i handel żywnością ekologiczną	28	Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości S.A	Wydawanie czasopism i pozostałych periodyków
14	Grupa Exorigo-Upos SA	Działalność związana z oprogramowaniem	29	EO Networks S.A.	Działalność związana z oprogramowaniem
15	Hortico SA	Zaopatrzenie ogrodnictwa	30	Zakłady Urządzeń Kotłowych Stąporków SA	Produkcja pieców, palenisk i palników piecowych

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 2. Wybrane dane finansowe podmiotów.

Nazwa firmy	Przychody ze sprzedaży	Zysk/strata netto	Suma bilansowa	Aktywa obrotowe
ONICO S.A.	3 103 029	34 166	321 037	291 586
FITEN S.A. w restrukturyzacji	436 005	- 4 275	87 174	67 592
A.P.N. Promise SA	308 902	4 018	119 780	91 304
Altus Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A.	335 078	78 351	517 872	190 969
Modecom S.A.	220 966	4 053	90 524	81 803
Intersport Polska SA	205 201	- 8 573	121 326	51 412
AC S.A.	184 891	30 204	131 121	59 340
Mennica Skarbowa SA	169 927	1 294	13 137	12 388
Seko SA	152 227	4 485	119 914	62 817
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urządzeń Energetycznych REMAK SA	144 266	6 111	91 701	66 874
SFD S.A.	117 494	- 920	33 436	20 248
TALEX SA	113 037	4 720	98 458	35 183
BIO PLANET S.A.	113 469	792	43 539	23 326
Grupa Exorigo-Upos S.A.	30	5 621	82 848	8 118
Hortico S.A.	87 097	861	63 763	39 608
Balticon S.A.	96 745	355	69 071	26 904
Internity SA	85 848	322	39 372	19 336
Centuria Group S.A.	493	- 1 955	57 479	10 120
Ekopol Górnośląski Holding SA	64 973	737	17 893	8 000
Aforti Holding S.A.	827	1 754	35 610	11 746
SCO-PAK SA w restrukturyzacji	60 975	- 41 863	117 579	20 967
Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet - Białe Błota SA	55 482	- 7 176	65 757	38 861
Prymus SA	55 686	2 233	22 784	18 878
Black Point SA	25 756	- 865	23 629	8 884
Hydrapres SA	45 005	1 429	43 578	15 142
Eskimo S.A.	54 136	173	63 024	37 924
HM Inwest S.A.	48 088	5 025	133 903	129 261
Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości S.A.	24 321	1 146	22 531	6 412
EO Networks S.A.	44 758	3 619	27 072	18 961
Zakłady Urządzeń Kotłowych Stąporków SA	41 874	- 15 777	59 741	24 390

Źródło: Opracowanie własne.

Badaniu podlegały sprawozdania finansowe powyższych spółek za lata 2015 i 2016. Do badania przyjęto okres dwu letni, ponieważ wprowadzona nowelizacja ustawy po raz pierwszy miała zastosowanie do sprawozdań finansowych sporządzanych

za rok obrotowy rozpoczynający się w 2016 roku. Dane za rok 2015 zgodnie z zasadą porównywalności, zostały przekształcone i dostosowane do nowych wymogów, stąd najdłuższy możliwy okres podlegający badaniu to dwa lata. Tym samym przebadano 60 sprawozdań finansowych. Sprawdzana była zgodność sprawozdań finansowych z nowymi wymogami w zakresie ujawnień w bilansie i rachunku zysków i strat. Weryfikacji podlegało 19 pozycji, z czego 13 ujawnień dotyczyło bilansu, a 6 rachunku zysków i strat. Pozycje te wymienione są w tabeli nr 3.

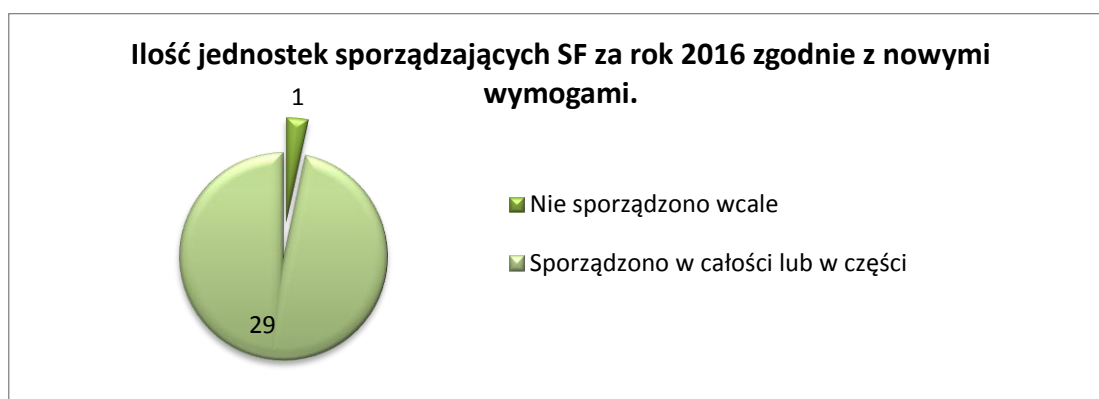
Tabela 3. Wymagane ujawnienia w bilansie oraz RZiS (19 pozycji).

BILANS		Rachunek zysków i strat
AKTYWA	PASYWA	
Należności długoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	Kapitał z aktualizacji wyceny, w tym: z tytułu aktualizacji wartości godziwej	Pozostałe przychody operacyjne > aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
Inwestycje długoterminowe > długoterminowe aktywa finansowe > w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale, w podziale na: • udziały • inne papiery wartościowe • pożyczki • inne długoterminowe aktywa finansowe	Kapitały rezerwowe: • tworzone zgodnie z umową spółki • na udziały (akcje) własne	Pozostałe koszty operacyjne > aktualizacja wartości aktywów niefinansowych
Należności krótkoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	Zobowiązania długoterminowe, wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	Dywidendy i udziały w zyskach, w tym: • od jednostek powiązanych, w tym:- w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale • od jednostek pozostałych, w tym:- w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale
Należne wpłaty na kapitał fundusz podstawowy	Zobowiązania krótkoterminowe, wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale	Przychody finansowe > aktualizacja wartości aktywów finansowych
Udziały (akcje) własne		Koszty finansowe > aktualizacja wartości aktywów finansowych

Źródło: Opracowanie własne.

Z całej próby tylko jedna jednostka nie sporządziła sprawozdania finansowego zgodnie z nowymi wymogami i była nią spółka Intesport S.A. Poniższy rysunek nr 1 ilustruje tę sytuację. Fakt, że tylko jedna spółka nie dopełnia obowiązku sprawozdawczego należy ocenić pozytywnie.

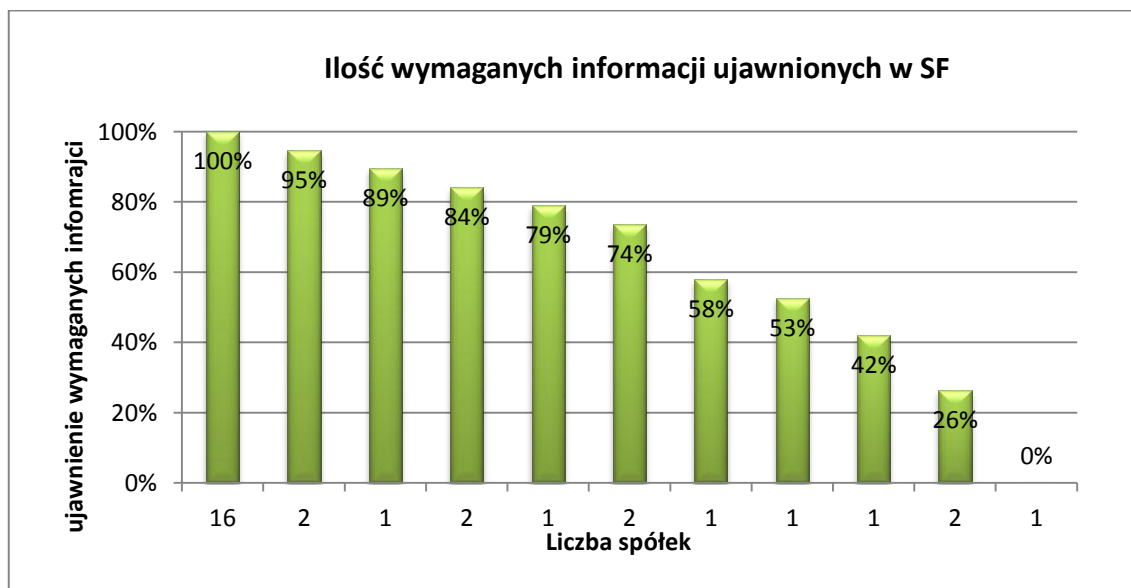
Rysunek 1. Ilość jednostek sporządzających SF zgodnie z nowymi wymogami.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród pozostałych jednostek, 16 w całości wypełniło nowy obowiązek sprawozdawczy, ujawniając wszystkie pozycje w sprawozdaniu finansowym. Z poniższego wykresu nr 1 można odczytać, że aż 26 spółek (co stanowi 86% próby) ujawniło ponad połowę wymaganych informacji, z czego większość ujawniła ponad 14 pozycji.

Wykres 1. Ilość wymaganych informacji ujawnionych w sprawozdaniu finansowym.

Źródło: Opracowanie własne.

Ujawnienie oznacza, że spółka zamieściła daną pozycję w swoim sprawozdaniu finansowym, niezależnie od tego czy dana pozycja wystąpiła w jednostce i posiada określoną wartość liczbową, czy też wykazuje wartość zero. Tabela nr 4 jest

uzupełnieniem wykresu nr 1 i zawiera dokładny wykaz spółek z ilościowym ujęciem ujawnień.

Tabela 4. Wykaz spółek z liczbą ujawnień w sprawozdaniu finansowym.

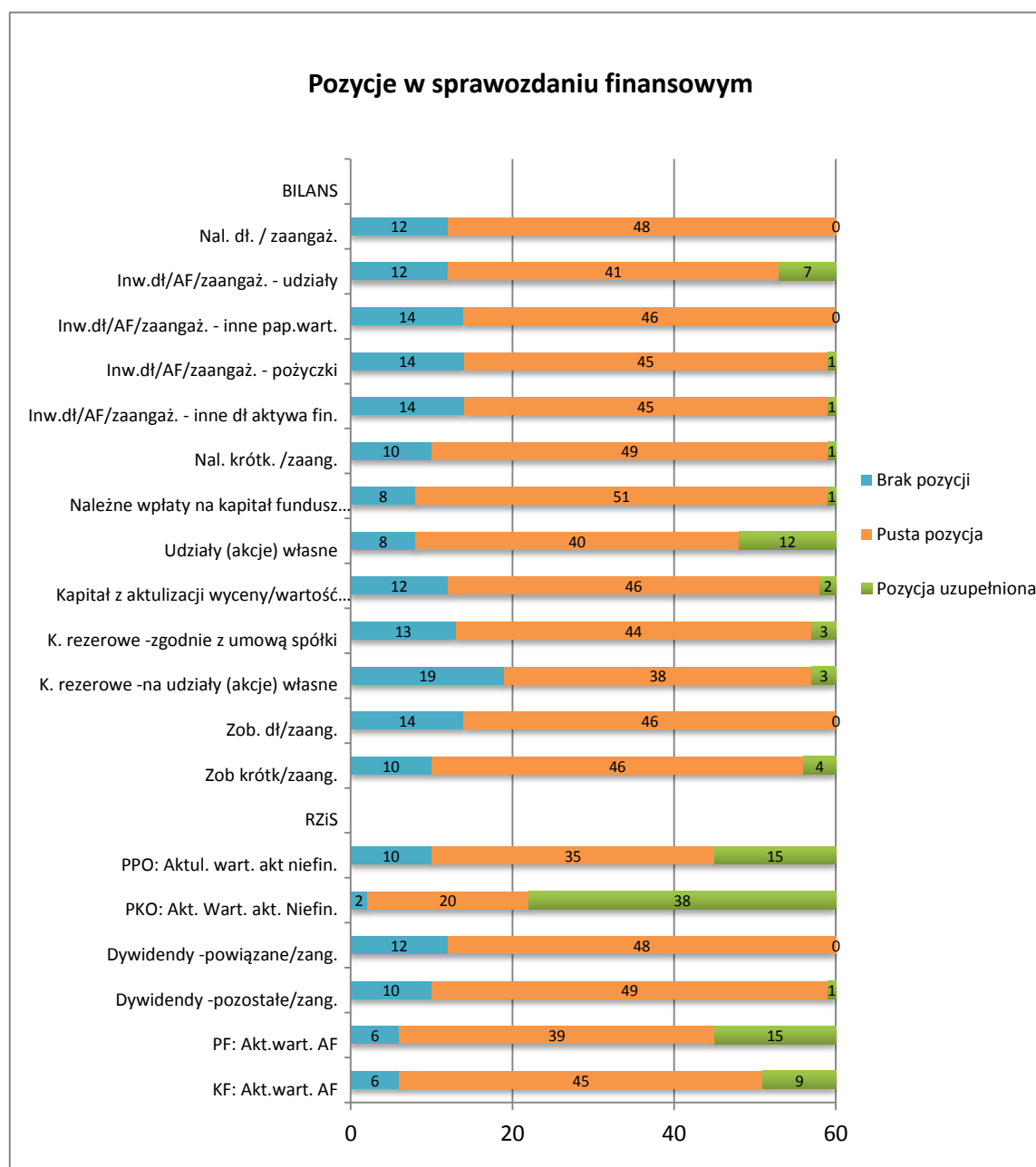
Nazwa jednostki	Liczba ujawnień
A.P.N. Promise SA, Altus Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A., Modecom S.A., Mennica Skarbowa SA, Seko S.A., SFD S.A., BIO PLANET S.A., "Hortico S.A., Balticon S.A., Ekopol Górnośląski Holding SA, Aforti Holding S.A., Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet - Białe Błota SA, Prymus SA, Eskimo S.A., HM Inwest S.A., EO Networks S.A.	19
Centuria Group S.A.; Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości S.A	18
Internity SA	17
ONICO S.A.; SCO-PAK SA w restrukturyzacji	16
Grupa Exorigo-Upos S.A.	15
TALEX SA; Zakłady Urządzeń Kotłowych Stąporków SA	14
Black Point SA	11
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urządzeń Energetycznych REMAK SA	10
AC S.A.	8
FITEN S.A. w restrukturyzacji; Hydrapres SA	5
Intersport Polska SA	0

Źródło: Opracowanie własne.

Poniżej, na wykresie nr 2, zaprezentowano wszystkie 19 pozycji wskazując w ilu sprawozdaniach finansowych dana pozycja została ujawniona, uzupełniona lub w ogóle nie wystąpiła. Z wykresu możemy odczytać, że w wypadku 4 ujawnionych pozycji były to zawsze pozycje nieuzupełnione. Oznacza to, że w latach 2015 i 2016 te 4 pozycje zawsze miały wartość równą zero w każdej jednostce, która je tylko ujawniała. Taka sytuacja dotyczyła: „należności długoterminowych od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale” (aktywa, cz.A.III.2), „Inwestycji długoterminowych > długoterminowych aktywów finansowych > w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale > inne papiery wartościowe” (aktywa cz. A. IV. 3b) oraz „Zobowiązań długoterminowych wobec pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale (pasywa, cz.B.II.2). A w rachunku zysków i strat „dywidend i udziałów w zyskach, w tym: od jednostek powiązanych, w tym: w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale” (RZiS, J.I.a). W jednostkach dużo częściej ujawniane i uzupełniane były pozycje w rachunku zysków i strat niżeli w bilansie. Najrzadziej ujawniane były kapitały rezerwowe na udziały akcje własne oraz niektóre pozycje inwestycji długoterminowych w aktywa finansowe w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale. Najczęściej ujawnianą pozycją w bilansie były należne

wpłaty na kapitał fundusz podstawowy oraz udziały (akcje) własne. W rachunku zysków i strat jedynie w dwóch przypadkach nie ujawniono pozostałych kosztów operacyjnych z tyt. aktualizacji wartości aktywów niefinansowych, a jednostka która nie ujawniła tych danych to podmiot, który w ogóle nie zastosował nowego obowiązku sprawozdawczego w badanym okresie. Można przypuścić, że badane spółki nie posiadały zaangażowania w kapitale innej jednostki, stąd w większości przypadków pozycje w bilansie pozostawały nieuzupełnione.

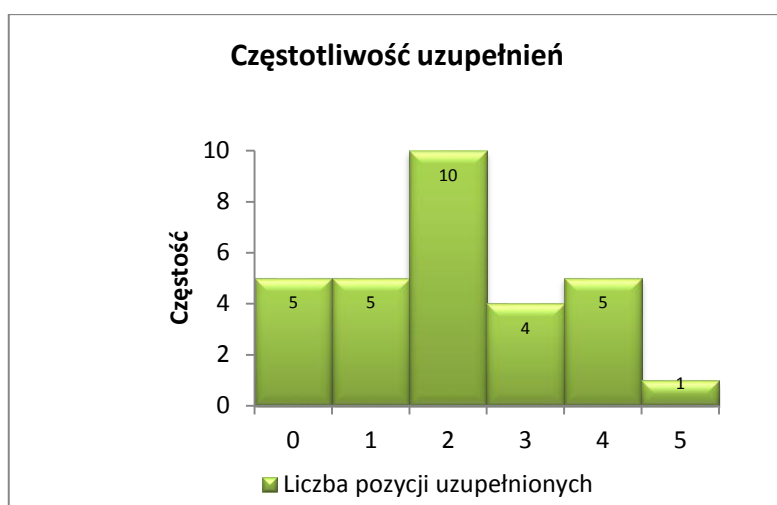
Wykres 2. Ujawnienie pozycji w sprawozdaniu finansowym.

Źródło: Opracowanie własne.

Najwięcej pozycji uzupełnionych miała spółka A.P.N. Promise SA, a ich liczba wynosiła 5. Najczęstszą liczbą uzupełnień, były dwa uzupełnienia i taka sytuacja miała miejsce w 10 podmiotach. Brak uzupełnień wystąpił w 5 spółkach a były nimi: Modecom S.A., Mennica Skarbowa SA, Hortico S.Aa, Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet - Białe Błota SA, HM Inwest S.A. Na wykresie nr 3 została przedstawiona częstotliwość danej wielkości uzupełnień.

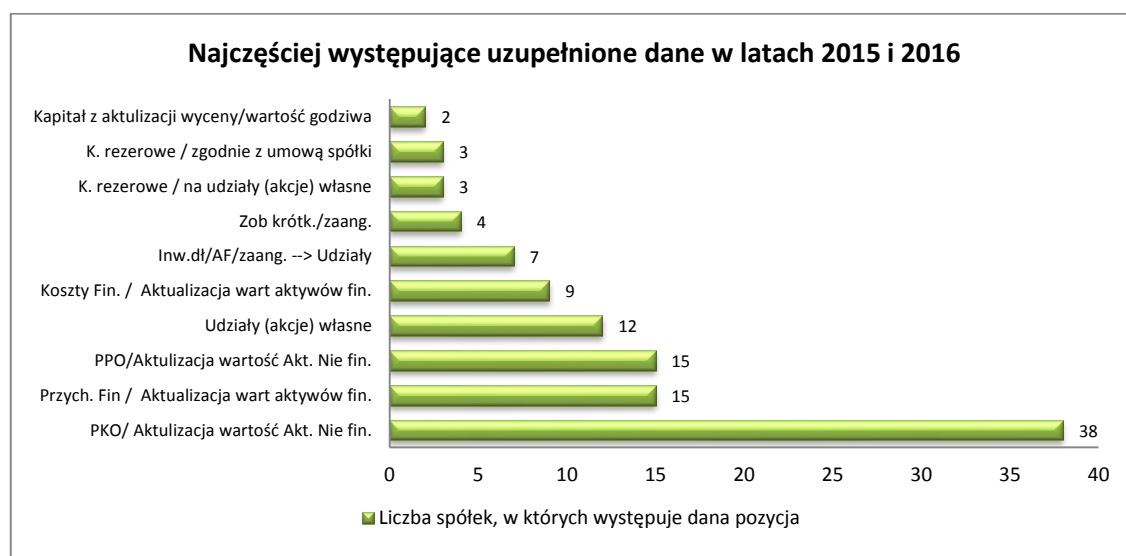
Wykres 3. Częstotliwość występowania uzupełnień.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród wszystkich spółek najczęściej uzupełnianą pozycją była „aktualizacja wartości aktywów finansowych” wchodząca w skład pozostałych kosztów operacyjnych. Ta pozycja wystąpiła aż 36 razy. Drugą w kolejności pozycją ex aequo były: Przychody finansowe z tytułu aktualizacji wartości aktywów finansowych oraz pozostałe przychody operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych. Na wykresie nr 4 zostały zaprezentowane najczęściej uzupełniane pozycje w sprawozdaniach finansowych badanych spółek. Pozycjami, które wystąpiły tylko raz, były: „dywidendy i udziały w zyskach, w tym: od jednostek pozostałych, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale”, „Inwestycje długoterminowe > długoterminowe aktywa finansowe > w pozostałych jednostkach, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale > pożyczki oraz inne długoterminowe aktywa finansowe”, „Należności krótkoterminowe od pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale” oraz „Należne wpłaty na kapitał fundusz podstawowy”. Nie zostały one przedstawione na wykresie.

Wykres 4. Najczęściej uzupełniane pozycje w SF w latach 2015-2016

Źródło: Opracowanie własne.

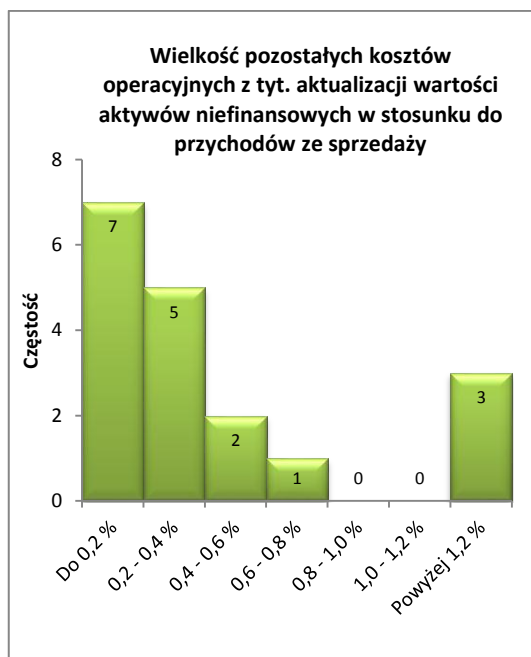
W związku z częstotliwością występowania uzupełnienia pozycji pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych, w tabeli nr 5 przedstawiono ich dokładną wartość w spółkach w roku 2016. W większości jednostek aktualizacja wartości aktywów niefinansowych była kosztem w wysokości od 100 do 300 tys. zł. Największa wartość to ponad 9 mln zł, a najmniejsza niewiele ponad tysiąc złotych. Zakłady Urządzeń Kotłowych Stąporków S.A. miały najniższe przychody w roku 2016 spośród wszystkich spółek. Można więc sądzić, że tak wysoki odpis aktualizacyjny spowodowany był trudnościami finansowymi spółki.

Tabela 5. Wielkość pozostałych kosztów operacyjnych z tyt. aktualizacji wartości aktywów niefinansowych.

Nazwa firmy	Pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych	Nazwa firmy	Pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych
Zakłady Urządzeń Kotłowych Stąporków SA	9 166 781 zł	Balticon S.A.	204 629 zł
ONICO S.A.	2 991 823 zł	Seko SA	161 000 zł
Centuria Group S.A.	2 332 036 zł	Eskimo S.A.	129 500 zł
FITEN S.A. w restrukturyzacji	1 066 583 zł	Hydrapres SA	125 746 zł
Przedsiębiorstwo Modernizacji Urządzeń Energetycznych REMAK SA	1 057 000 zł	Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości S.A	118 152 zł
BIO PLANET S.A.	581 800 zł	Ekopol Górnośląski Holding SA	107 142 zł
Black Point SA	317 279 zł	TALEX SA	61 000 zł
Hortico S.A.	276 008 zł	SFD S.A.	47 357 zł
Grupa Exorigo-Upos S.A.	246 600 zł	EO Networks S.A.	1 257 zł
AC S.A.	209 000 zł	X	X

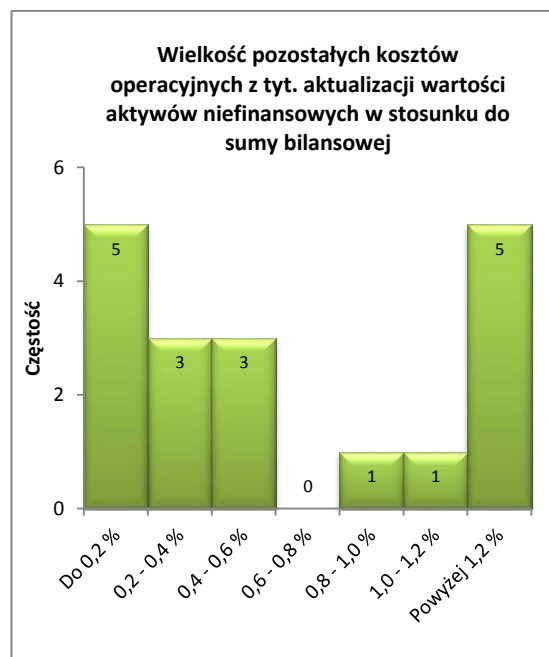
W spółkach, w których w roku 2016 wystąpiły pozostałe koszty operacyjne z tytułu aktualizacji wartości aktywów niefinansowych, porównano ich wartość do wielkości przychodów ze sprzedaży oraz do wartości sumy bilansowej. Miało to na celu zobaczenie skali tego kosztu. Z wykresu nr 5 i 6 możemy odczytać, że wielkość aktualizacji w stosunku do przychodów ze sprzedaży tylko 3 razy przekroczyła 1%, a w ponad 75% przypadkach była mniejsza niż 0,6%. Stosunek aktualizacji do sumy bilansowej w ponad połowie przypadków również był mniejszy niż 0,6%. Natomiast dla 4 jednostek był on wyższy niż 1,2% sumy bilansowej. Ciężko w tym momencie wydać jednoznaczny osąd czy wielkość tych kosztów w jednostkach jest mała. Należałoby dokładnie sprawdzić, co było dokładnym powodem aktualizacji wartości tych aktywów czy np. mamy do czynienia ze starzeniem moralnym i dopiero wtedy można podjąć próbę oceny.

Wykres 5. Wielkość pozostałych kosztów operacyjnych z tyt. aktualizacji wartości aktywów niefinansowych w stosunku do przychodów ze sprzedaży.

Źródło: Opracowanie własne.

Wykres 6. Wielkość pozostałych kosztów operacyjnych z tyt. aktualizacji wartości aktywów niefinansowych w stosunku do sumy bilansowej.

Źródło: Opracowanie własne.

5. Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że prawie wszystkie jednostki dostosowały się i sporządziły sprawozdania finansowe za rok 2016 zgodnie z nowymi przepisami ustawy, co należy ocenić bardzo pozytywnie. Niemniej jednak nie we wszystkich jednostkach obowiązek sprawozdawczy został zastosowany w pełni i niektóre pozycje nie zostały ujawnione w sprawozdaniach finansowych. Jednostki ujawniały częściej pozycje w rachunku zysków i strat niżeli w bilansie. Taką samą zależność można zaobserwować w zakresie uzupełniania pozycji. W większości jednostek pozycje ujawnione były jednak pozycjami pustymi a pozycje uzupełnione występowały bardzo rzadko. Największa ilość uzupełnień wystąpiła w jednostce, która miała ich pięć. Można wysnuć przypuszczenie, że rzadkość pojawiania się w bilansach jednostek pozycji uzupełnionych, spowodowana jest niewystępowaniem ich zaangażowania kapitałowego w innych jednostkach. Natomiast częste występowania kosztów z tyt. aktualizacji wyceny aktywów niefinansowych możliwe, że wynika z tego, iż w tej pozycji wykazywane są odpisy z tyt. trwałej utraty wartości. Trwała utrata wartości może wynikać np. ze starzenia się technologicznego aktywów i jest rzeczą zupełnie normalną w tak szybko rozwijającym się życiu gospodarczym.

Dodatkowe ujawnienia jakie pojawiły się po nowelizacji w bilansie oraz RZiS powinny być użyteczne z perspektywy użytkowników sprawozdań finansowych. Użytkownikami są przede wszystkim dostarczyciele kapitału, czyli akcjonariusze. Swobodny dostęp do akcji w Polsce jest możliwy tylko na rynku regulowanym, czyli GPW lub na rynku alternatywnym, czyli New Connect. Pomimo, że większość spółek na GPW sporządza sprawozdania finansowe zgodnie z MSR, to jednak istnieją podmioty raportujące zgodnie z ustawą, w szczególności te notowane na New Connect i jest ich około 250. Regulacje te dotyczą też dużych podmiotów, których akcje nie są notowane w publicznym obrocie. Użytkownicy tych sprawozdań posiadają trochę inną charakterystykę od użytkowników rynku regulowanego, niemniej jednak nie można powiedzieć, że wprowadzone zmiany są dla nich neutralne czy nieprzynoszące korzyści.

Przedstawione w niniejszym opracowaniu zmiany w sprawozdawczości finansowej należy ocenić jako krok naprzód w stronę rachunkowości wysokiej jakości. Rozwiązaniem, które zasługuje na szczególną aprobatę, jest wprowadzenie do rachunku zysów i strat pozycji prezentujących skutki aktualizacji wyceny aktywów

niefinansowych oraz finansowych. To rozwiązanie pozwala użytkownikom na ocenę jaki udział w przychodach i kosztach z pozostałej działalności operacyjnej jednostki mają czynniki niezwiązane bezpośrednio z jej realnymi działaniami a jedynie są efektem zdarzeń niezależnych od jednostki. Użytkownicy mają też możliwość zobaczenia czy aktywa finansowe w które inwestuje jednostka są ryzykowne i cechuje je duża zmienność wyceny.

Przeprowadzone badania były wstępne i miały na celu sprawdzić czy jednostki wywiązują się z nowego obowiązku sprawozdawczego i czy jego wpływ jest zauważalny. Otrzymane wyniki wskazują, że jednostki stosują się do nowym wymogów a efekty zmian najlepiej widać w rachunku zysków i strat. Dalsze badania w tym obszarze mogą dotyczyć np. zależności między ceną akcji jednostki a wielkością kosztów/przychodów z tyt. aktualizacji wyceny aktywów finansowych i niefinansowych. W ustawie wprowadzono też wiele innych korzystnych zmian, które nie były przedmiotem niniejszego opracowania. Niemniej jednak również mogą być, a nawet powinny być, przedmiotem badań by dowiedzieć się czy jednostki dla których zostały przewidziane uproszczenia sprawozdawcze odczuwają faktyczne korzyści z mniejszego obowiązku sprawozdawczego, czy jednostki mają problem w określeniu w których podmiotach posiadają zaangażowanie w kapitale itd.

Bibliografia:

- Fałowski W. [2016], *Zmiany w ustawie o rachunkowości wynikające z wdrożenia dyrektywy 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013r*, SKwP, Warszawa
- Grzybek O. [2014], *Historia i perspektywy rozwoju polskiej rachunkowości na tle rozwiązań międzynarodowych*, „Studia Ekonomiczne”, nr 164
- Helin A. [2006], *Sprawozdanie finansowe według MSSF. Zasady sporządzania i prezentacji.*, C.H. Beck, Warszawa
- Jaruga A.A. [2002], *Instytucjonalizacja międzynarodowej harmonizacji rachunkowości*, [w:] *Międzynarodowe regulacje rachunkowości*, red. A.A. Jaruga, C.H. Beck, Warszawa
- Kędzior M., Krasodomska J. [2013], *Unia Europejska i dyrektywy z zakresu rachunkowości*, [w:] Grabiński K., Kędzior M., Krasodomska J., *Globalne uwarunkowania rachunkowości, systemy, procesy, zmiany.*, PWE, Warszawa
- Soprych M. [2015], *Podmioty powiązane w świetle znowelizowanych przepisów bilansowych* [w:] *Zmiany w ustawie o rachunkowości. Pytania i odpowiedzi.* red. M. Jarecka, Wolters Kluwer, Warszawa
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości*, t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 1047, 2255, z 2017 r. poz. 61, 245, 791, 1089
- Michalak M. [2016], *Załącznik nr 1 – Rachunek zysków i strat* [w:] *Ustawa o rachunkowości. Komentarz.*, red. E. Walińska, Wolters Kluwer, Warszawa